

СУЧАСНА ГЕНДЕРНА ТЕОРІЯ В ОСВІТНЬОМУ ДИСКУРСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Н. В. Малиновська

У науковій і політичній дискусіях все більше піднімається питання гендерної рівності, її трактування і місця в політичній системі. Гендерні дискусії зачіпають не тільки сфери соціальних, сімейних, трудових відносин, а і військової, оборонної. На актуалізацію гендерних питань в останні роки вплинув початок війни на Сході України і, відповідно, на зміну соціальних ролей жінок. Це спонукало звернути увагу на гендерні аспекти національної безпеки та наукове обґрунтування поєднання гендерної теорії, підготовки фахівців національної безпеки в стратегії національної безпеки України.

Процес формування гендерної рівності передбачає поінформованість про сутність гендеру та гендерного підходу, громадянського та сталого розвитку суспільства, цілей розвитку тисячоліття, знань нормативних актів щодо проблеми рівності прав і можливостей у демократичному суспільстві, про особливості гендерної соціалізації дітей та молоді, психологічні механізми формування гендерних стереотипів та виконання гендерних ролей тощо. На сьогоднішній день, науковці визначають гендерний конструкт у політичній системі суспільства за допомогою політико-правового інструментарію і відпрацьованих технологій, як складову частину наукового світогляду і предмет вивчення діяльності сучасних суспільств.

У результаті гендерних досліджень була сформована сучасна гендерна теорія. Дослідниця Т. Мельник пропонує формулювання сучасної гендерної теорії, як системи наукових поглядів на відносини й статус жінки і чоловіка, їхнє соціальне життя та життєвий досвід, набуття й реалізацію ними соціально-рольових характеристик і особливостей. В сучасних умовах спостерігається розгорнута дискусія щодо впровадження засад гендерної теорії не тільки в нормативно-правову базу, а і прийняття її у всі сфери життєдіяльності. Наразі, залишається не затверджена Кабінетом Міністрів України Стратегія

упровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти «Освіта: гендерний вимір – 2020». Вона передбачає розширення практики включення гендерного компонента до освітніх програм, впровадження гендерного підходу в нормативно-правові акти у сфері освіти, підготовку фахівців із питань гендерної рівності, формування професійної спільноти та визначає ряд дефініцій з гендерної тематики. Зокрема, гендерний вимір в освіті як оцінка наслідків і результатів дії освітніх та виховних зусиль педагогів, спрямованих на повноцінне особистісне становлення й розвиток всіх суб'єктів освітнього процесу, усвідомлення ними власної ідентичності, вибір ідеалів і життєвих цілей та самореалізації без будь-яких обмежень за ознакою гендеру.

Питання гендерної рівності та гендерних ролей актуалізувала війна на Сході України. Значний вплив у цьому – широка участь жінок безпосередньо у бойових діях, у військових, медичних частинах, у волонтерській діяльності. На думку української дослідниці О. Кись руйнування архаїчних моделей передбачає зміну патріархальної свідомості, яка дозволяє жінці вбивати, лише захищаючи власних дітей. «Жінка-матір має право захищатися, але не атакувати. Жінки та чоловіки зрівнялися в своїх ролях, коли жінки пішли до війська та стали снайперками, розвідницями, операторками складної техніки. Цим жінки почали руйнувати стереотип про те, що жінка має право лише давати життя, а чоловік натомість має право віддавати своє життя та відбирати життя інших». Водночас, небезпека кризових періодів, які формують умови для зміни патріархальної свідомості, полягає в можливому поверненні до попередньої моделі по завершенні війни.

Відбуваються суттєві зрушення у доступності військової освіти для жінок і можливості їх кар'єрного росту. На сьогодні, жінки приймаються на навчання на рівних правах з чоловіками згідно переліку спеціальностей, за якими вони у подальшому можуть проходити військову службу на посадах осіб вищого офіцерського складу. Попри це, жінки можуть вступати відповідно до граничних показників прийому на навчання, які щорічно затверджуються Міністром оборони України. У результаті, навчальні заклади приймають дівчат

лише по тих спеціальностях, які «відкриті» для жінок. У статутних документах деяких ВВНЗ зазначено, що передбачається проведення підготовки і виховання у ЮНАКІВ готовності до військової служби і немає згадки про жінок чи дівчат. Приміром, подібний текст міститься в Статуті Київського військового ліцею ім. І.Богуна від 2014 року.

Відбулися зміни в цивільних ВНЗ. Зокрема, у 2017 році в Національному університеті «Острозька академія» вперше в галузі «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» відкрито нову спеціальність «Національна безпека». У відсотковому співвідношенні, на денну форму навчання вступили 57% дівчат та 43% хлопців, такі ж дані і на заочній формі навчання.

Із збільшенням кількості жінок-абітурієнток у вищих військових навчальних закладах, відбуваються зміни у законодавчій базі. Так, Генеральний Штаб ЗСУ та Міністерство оборони розширили перелік військово-облікових спеціальностей та посад, які можуть займати жінки в армії, внісши зміни до Наказу №337 (сержантський, солдатський склад) та Наказу №412 (офіцерський склад). У першому читанні прийнято проект закону 6109, який усуває низку перешкод для жінок в ЗСУ й наближає їх до рівних умов служби. Зокрема, передбачається урівнення граничного віку чоловіків та жінок для укладання контракту. За статистикою, в Україні близько двох тисяч жінок-офіцерів. Максимальний кар'єрний ріст, на який вони можуть розраховувати, це звання підполковника.

Аналіз дискурсу в освітній сфері підготовки національної безпеки важливий, позаяк, майбутні військові – жінки та чоловіки мають отримати рівні умови і перспективи для побудови військової кар'єри. Важливим є створення гендерної рівності на всіх етапах, починаючи від отримання військової освіти до займання найвищих військових посад. Тільки комплексний підхід до цього питання може врегулювати та пришвидшити зміни. Значний вплив здійснила і поставила це як вимогу часу зміни в військовій, і відповідно, в освітній сфері, війна в Україні.